

דמות פיקטיבית

Category: בראשית, ויגש

ברגעים הדרמטיים בהם יוסף מתוודע לאחיו, האחים נתקפים בפחד. כמו משה רבנו שמסר את נפשו עבור עם ישראל, פניו של יוסף קרנו באור יקרות, שהטיל על האחים פחד.

להזדהות כיהודי

השבוע הודה חבר קונגרס מניו יורק שנבחר לאחרונה, שהוא שיקר לגבי מוצאו היהודי. במהלך קמפיין הבחירות שלו טען המועמד שהוא יהודי וסבו וסבתו הינם ניצולי שואה. כעת התברר שזה היה שקר. כמובן שהדבר עורר סערה גדולה, הקואליציה היהודית הרפובליקנית אסרה את השתתפותו באירועים שלה בעתיד בגלל שהוא הונה אותם.

מה שמעניין הוא, שאם לפני חמישים ושישים שנה פוליטיקאים עשו הכול כדי להסתיר את הזהות היהודית שלהם מחשש שזה יפחית את הסיכויים להיבחר, היום פוליטיקאים מזדהים כיהודים כדי להגביר את הסיכויים להיבחר.

נראה שהסיפור כמו נלקח מפרשת השבוע. בפרשתנו אנו מגיעים לנקודת השיא של הסיפור עם יוסף, הרגע שבו הוא מתוודע אל אחיו ומכריז: "אני יוסף". מה הייתה התגובה של אחיו? "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו". רש"י מסביר שהסיבה שהם "נבהלו מפניו" היא "מפני הבושה". הם התביישו לעמוד בפני האדם שהם מכרו לעבד.

אבל מהפסוק הבא ברור שיש כאן משהו יותר מזה. התורה ממשיכה: "ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי, ויגשו". רש"י מסביר: "ראה אותם נסוגים לאחור, אמר: עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים". שוב רש"י מפרש שהאחים התביישו מפניו. אבל רש"י כותב דבר נוסף: "והראה להם שהוא מהול".

אם קיימת פה רק הבעיה של בושה, מדוע יוסף היה צריך להראות להם שהוא מהול? מסתבר שהייתה כאן בעיה נוספת: האחים חשדו שהאיש שהם עומדים מולו אינו יוסף, אלא אדם שאימץ לעצמו את הזהות הזאת.

וכפי שממשיך הפסוק: "ויאמר: אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה", והוא ממשיך: "והנה עיניכם רואות". אומר רש"י: "שאני אחיכם, שאני מהול ככם. ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש" (מה, יב). מתברר שאכן האחים חשדו שאולי האיש אימץ 'זהות שאולה'. הוא שמע על האח האובד של משפחת יעקב אבינו, וכעת טוען שהוא יוסף.

יוסף הגיע למצרים כעבד, והחוק במצרים קבע "שאיך עבד מולך, ולא לובש בגדי שרים" (רש"י

מקץ מא, יב). הנושא הזה תמיד העיב על מלכותו של יוסף. ולכן לא יהיה זה פלא שהוא מסוגל לאמץ זהות חדשה, שה'משנה למלך' למעשה מגיע ממשפחה טובה כדי 'לנקות' את היחס כלפיו, שלא יחשבו שהוא מגיע ממוצא של עבדים. ולכן האחים 'נבהלו מפניו' גם בגלל שחשדו שהוא לא באמת יוסף.

וכפי שאנו מוצאים בסוף חומש בראשית, שאחרי מותו וקבורתו של יעקב אבינו, כשהאחים חזרו מההלוויה למצרים התורה מספרת: "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, ויאמרו, לו ישטמנו יוסף". האחים חוששים אולי כעת, כשאבא נפטר, יוסף הולך להשיב להם תגמול על מה שהם עשו לו. הם שלחו אליו כמה מהאחים שסיפרו לו שיעקב ביקש לפני מותו שימחל לאחים שלו.

כשיוסף שמע את הדברים הוא בכה על כך שהם חושדים בו. הוא ענה להם: אלקים שלח אותי לפה כדי להציל את העולם מרעב. ואז התורה ממשיכה: "וידבר על לבם". יוסף ניחם אותם. אומר רש"י שהוא אמר להם "דברים המתקבלים על הלב. עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין ואני הורג אתכם. מה הבריות אומרות, כת של בחורים ראה ונשתבח בהם ואמר אחי הם ולבסוף הרג אותם. יש לך אח שהורג את אחיו" (ויחי נ, כא). מה שרואים מפה שזה היה קו המחשבה.

אור מסנוור

ייתכן וישנה סיבה נוספת מדוע האחים פחדו להתקרב אליו. ישנו עוד אדם אחד בתורה שאנשים יראו לגשת אליו. מי זה היה? התשובה היא: משה!

בסוף פרשת כי-תשא, כאשר משה ירד מהר סיני עם הלוחות השניות בידיו, התורה מספרת: "ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה" ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. וירא אהרן וכל בני ישראל את משה ויראו מגשת אליו" (תשא לד, כט). כל העם, ואפילו אהרן הכהן, אחיו של משה, שהיה נכנס לקודש הקודשים ביום הכיפורים, פחדו להתקרב למשה. מדוע? "כי קרן עור פני משה", מפניו של משה קרן "אור מבהיק ובולט" (רש"י).

נשאלת השאלה, מדוע קרנו פניו של משה דווקא לאחר קבלת הלוחות השניות? מדוע זה לא קרה בפעם הראשונה אחרי שהוא היה ארבעים יום בהר סיני, וירד עם הלוחות הראשונות. לכאורה, הכול היה אותו דבר: בפעם הראשונה הוא שהה בהר-סיני ארבעים יום, "לחם לא אכל ומים לא שתה", ואותו דבר עשה גם בעת קבלת הלוחות שניות. מה השתנו לוחות שניות מלוחות ראשונות?

את השאלה הזאת שואל התנא דבי אליהו רבה (פ"ד): "מפני מה זכה משה למאור פנים בעולם הזה? מפני שעשה רצונו של הקב"ה ומתאנח על כבודו של הקב"ה ושל ישראל, וכל ימיו היה מחמד ומתאוה ומצפה כדי שיהיה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. תדע לך, כשהיו ישראל במדבר וסרחו במעשיהם, אמר הקב"ה למשה: 'ועתה הניחה לי, ויחר אפי בהם ואכלם, ואעשה אותך לגוי גדול'. מיד היה פתחון פה למשה להשיב ויחל משה".

בין לוחות ראשונות ללוחות שניות קרה דבר חמור מאוד. אירע אז 'חטא העגל'. ואז הקב"ה אמר למשה: "ועתה הניחה לי", והוא רצה חלילה לכלות² ולהקים ממשה עם חדש. תגובתו של משה הייתה: "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין³ מחני נא" (תשא לב, לב). משה מסר את נפשו להצלת עם ישראל. אומר אליהו הנביא, שבגלל שמשה מסר את נפשו כדי להציל את עם ישראל הוא זכה "לקרן עור פניו". קרן מפניו אור רוחני חזק כל כך עד שאפילו אהרן אחיו ירא להתקרב אליו.

הרב סולבייצ'יק ב-770

בסוף שנות העשרים ותחילת שנות השלושים של המאה הקודמת, הרבי התגורר בברלין שבגרמניה ולמד באוניברסיטת הומבולדט בברלין. באותה תקופה גם הרב יוסף דב סולבייצ'יק למד באוניברסיטה שם והוא התקרב מאוד לרבי.

כאשר הנאצים עלו לשלטון הרבי וגם הרב סולבייצ'יק עזבו את אדמת גרמניה. סולבייצ'יק היגר לארה"ב, ואילו הרבי נשאר באירופה ביחד עם הרבי הקודם. מאז נמשכה ביניהם ידידות קרובה. במשך השנים הוא בא לבקר את הרבי לניחוס אבלים ועוד, והיו גם קשרי מכתבים.

ביו"ד שבט תש"מ הרב סולבייצ'יק בא להשתתף בהתוועדות של הרבי שציינה את יובל השלושים לנשיאותו של הרבי.

אלפי אנשים השתתפו באותה התוועדות והדוחק היה נורא. הרבי נכנס להתוועדות ויחד איתו הרב סולבייצ'יק. כשהרבי הגיע למקום ישיבתו במרכז הבמה, הוא עמד והמתין שהרב סולבייצ'יק יתיישב ורק אז התיישב גם הוא.

תלמידיו סיפרו שסולבייצ'יק התכווין לשהות בהתוועדות רק עשרים דקות, אבל כשהם רמזו לו שכבר עברו עשרים הדקות הוא ענה: "עוד נישאר מעט". בסופו של דבר הוא נשאר קרוב לשלש שעות.

ההתוועדות הייתה אירוע שרק הרבי נואם בו. זה התחיל עם שיחה של הרבי שנמשכה כשלוש-רבעי שעה לערך, ואז הפסקה של רבע שעה לשירה ואמירת 'לחיים', שוב שיחה ועוד הפסקה, כך במשך ארבע או חמש שעות. הרב סולבייצ'יק ישב לא רחוק מהרבי והקשיב מרותק לדברים.

לאחרי קרוב לשלש שעות, הוא קם ונפרד מהרבי בידידות גדולה. כשיצא הוא אמר לתלמידו שנאמר בתורה שכשמשה ירד מהר סיני בפעם השנייה "קרן עור פניו". מדוע משה זכה לכך? בזכות מסירות נפשו עבור כלל ישראל. הרב סולבייצ'יק המשיך ואמר שהוא הכיר את הרבי כבר בברלין, אבל מה שהוא ראה בהתוועדות זה "קרן אור פניו", זה רבי שמוסר את נפשו עבור עם ישראל (שמן ששון מחבריק ח"ג עמ' 188).

אולי אפשר לומר שזה מה שקרה עם יוסף ואחיו. כשעזב אותם הוא היה בן 17, בחור טוב עם כל

המעלות, אבל כשהם פגשו אותו עשרים ושתים שנים מאוחר יותר, אחרי שהוא היה שתים-עשרה שנים בבית הסוהר ולאחר מכן עלה לגדולה והציל את העולם כולו מרעב, ושם במצרים הוא מסר את נפשו על כך שידעו שיש הקב"ה, "שם שמים שגור בפיו" (וישב לט, ג רש"י), או אז קרן מיוסף הצדיק אור רוחני של מנהיג הדור שמוכן למסור את נפשו עבור כל אחד, ולכן הם "נבהלו מפניו".

המסר עבורנו הוא: כשיהודי מוכן למסור את נפשו עבור יהודי אחר, ולא מתכוונים חלילה להקריב את חייו, אלא לוותר על רצונו לטובת יהודי אחר, הוא זוכה לקבל מתנה מהקב"ה, אור רוחני, "חוט של חסד", הן מיוחד נסוך על פניו.